

Рекомендовано до друку вченою радою Волинського державного університету ім. Лесі Українки

РЕЦЕНЗЕНТИ: **Г. С. Степенко**, доктор медичних наук, професор, академік Академії медико-технічних наук України, ректор Луцького біотехнічного інституту Міжнародного науково-технічного університету;
В. О. Мудрик, кандидат медичних наук, доцент.

В навчальному посібнику описано основні повідомлення про анатомо-патологічні та фізіологічні зміни, що виникають в органах і системах при різних хворобах в організмі людини. Широко висвітлюються сучасні наукові досягнення цих суміжних дисциплін. Наведені також нові дані, які отримані експериментальною патологією в галузі імунології, трансплантації органів.

Навчальний посібник розрахований на студентів факультетів фізичної культури університетів і педагогічних університетів, які вивчають основи загальної патології. Певний інтерес до нього виявлять лікарі широкого профілю, спеціалісти спортивної медицини, а також студенти медичних інститутів, училищ.

© Грейда Б. П., 2004

© Войнаровський А. М., 2004

© Валецький Ю. М., 2004

ISBN 966-8468-81-3

Передмова

Патологія (від грецького pathos – хвороба, logos – наука) – наука, яка вивчає загальну суть хвороби, її причини, механізм розвитку, протікання та наслідки.

Патологія вивчає загальні закономірності розвитку хвороб і патологічних процесів. Кожна хвороба складається з деяких патологічних процесів, які є складовими її елементами. Перед тим, як вивчати окремі хвороби, необхідно отримати загальну уяву про найбільш типові патологічні процеси та їх наслідки. До них відносяться загальні закономірності розвитку хвороби, її причини (**етіологія**), механізми розвитку (**патогенез**), питання запалення, імунітету, спадковості. Загальні патологічні процеси залежать від характеру і механізмів відновлення порушених функцій, від захисних реакцій організму, таких, як регенерація, гіпертрофія, охоронне гальмування та ін. До патологічних процесів також відносяться такі реакції організму, як шок, колапс, лихоманка.

Таким чином, **патологія** вивчає всі різноманітності відхилення у стані здоров'я від норми, дає наукове обґрунтування для направленої впливу на хворий організм, тобто для лікування. З цією метою вона поглиблює отримані у лікувальних закладах спостереження за допомогою фізіологічних, морфологічних і лабораторних досліджень.

Патологію ділять на **патологічну фізіологію** і **патологічну анатомію**. Патологічна фізіологія вивчає порушення життєдіяльності організму під час хвороби. Велике значення у розробці різних питань фізіології має експеримент. Без експериментальної перевірки на тваринах не вводиться майже не один лікувальний засіб.

Слід враховувати, що результати, отримані в експериментах над тваринами, не можна механічно переносити на людину. На відміну від тварин, людина володіє високоорганізованою нервовою системою, має другу сигнальну систему,

тільки вона розвивається у соціальному середовищі. Ці особливості виділяють людину із середовища тваринного світу, а це позначається не тільки на його образі життя, але і на характері патологічних та фізіологічних процесів, які відбуваються в організмі людини.

Недостатність і однобічність експерименту на тваринах поповнюються клініко-експериментальними дослідженнями на хворих. Проте ці методи ні в якому разі не повинні завдавати організму шкоди, внаслідок чого у клінічних умовах застосування патофізіологічних методів дещо обмежене. В клініці зміна функцій в організмі хворого вивчається за допомогою різних способів реєстрації цих функцій (електрокардіографії, спірометрії, енцефалографії, рентгенологічних методів і ін.), а також хімічних, морфологічних, фізико-хімічних досліджень крові, шлункового соку, виділень хворого.

Патологічна анатомія вивчає порушення будови тканин і органів, які виникають в організмі під час хвороби і після одужання, а також закономірності розвитку хвороби. В останні роки патологічна анатомія і патологічна фізіологія все ширше застосовують радіологічні методи дослідження різних органів та їх тканин.

Практична патологічна анатомія пов'язана абсолютно зі всіма клінічними медичними науками. Хірурги, гінекологи, акушери, дерматологи, урологи досить часто вимушені вдаватись до гістологічного дослідження матеріалу, взятого під час біопсії. Таким чином, зі всього сказаного можна зробити висновок, що патологічна анатомія і фізіологія мають тісний зв'язок зі всіма галузями медицини і з близькими до неї науками.

При написенні навчального посібника для студентів факультетів фізичної культури університетів і педагогічних університетів ми використали матеріали А. Г. Ейнгорна, Є. І. Соколова, Б. І. Ткаченка, В. Е. Васильєвої, С. Н. Попова, Ю. В. Лобзіна, І. І. Дегтярової, В. Т. Івашкіна, А. І. Струкова, В. В. Серова та інших, а також найбільш доступні описи рисунків у А. Г. Ейнгорна, які відображають мікро- і макроскопічні патологічні зміни в окремих тканинах і органах при різних хворобах.

Розділ I

Загальне вчення про хвороби та основні патологічні процеси

Потрібно мати чітку уяву про причини розвитку того чи іншого захворювання і характер виникаючих при цьому різних змін в організмі людини, щоб не допустити виникнення хвороби або визначити її характер і надати своєчасно допомогу хворому. Також необхідно знати, які наслідки може викликати хвороба.

Патологія (від грецького *pathos*-хвороба, *logos*-наука) – наука, яка вивчає хворобу, її суть і закономірності розвитку.

Загальна патологія вивчає загальні закономірності розвитку хвороб і патологічних процесів. Кожне захворювання складається із деяких патологічних процесів, які є складовими її елементами. Перш ніж вивчити окремі хвороби, необхідно мати уяву про найбільш типові загальнопатологічні процеси та їх наслідки. До них відносяться загальні закономірності розвитку хвороби, її причини (*етіологія*), механізми розвитку (*патогенез*), питання запалення, імунітету, спадковості (В. Є. Васильєва, 1970; А. Г. Ейнгорн, 1976; А. І. Струков, В. В. Серов, 1995).

Загальні патологічні процеси залежать від характеру і механізму відновлення порушених функцій, від захисних реакцій організму, таких, як регенерація, гіпертрофія, охоронне гальмування та ін. До загальнопатологічних процесів відносять такі реакції організму, як шок, колапс, лихоманка. Патологія вивчає розлади обміну речовин, порушення місцевого і загального кровообігу, порушення росту і розвитку та інші. Таким чином, вивчення загальної патології закладає основи для розуміння закономірностей розвитку різних хвороб.

17.9. Пошкодження електричним струмом.....	288
17.10. Шкідлива дія хімічних речовин.....	289
РОЗДІЛ 18. Інфекційні хвороби.....	291
18.1. Загальна характеристика інфекційних хвороб.....	292
18.2. Сепсис.....	294
18.3. Кишечні інфекції.....	296
18.4. Трансмісивні (кров'яні) інфекції.....	300
18.5. Повітряно-крапельна інфекція.....	302
18.6. Зоонозні інфекції.....	309
18.7. Туберкульоз.....	310
18.8. Гематогенний туберкульоз.....	313
18.9. Вторинний туберкульоз.....	315

Навчальне видання

**ГРЕЙДА БОГДАН ПЕТРОВИЧ,
ВОЙНАРОВСЬКИЙ АНАТОЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ,
ВАЛЕЦЬКИЙ ЮРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ**

Патологічна анатомія і фізіологія при хворобах органів та систем

В авторській редакції.
Технічний редактор – **Т. М. Демчук**
Художній редактор – **О. Ю. Тоцька**
Комп'ютерна верстка – **О. С. Мисюк**
Коректор – **Н. А. Алексеева**

Підписано до друку 23.08.2004.

Формат 60х84 1/16. Папір офсетний.

Офсетний друк. Ум.-друк. арк. 19,06. Обл.-вид. арк. 17,49.

Наклад 100 пр. Зам: 3650.

Видавництво «Волинська обласна друкарня»

43010 м. Луцьк, пр. Волі, 27, тел. 4-25-07.

Свідоцтво Держкомінформу України ДК № 1350 від 13.05.2003 р.

Віддруковано у ВАТ «Волинська обласна друкарня»

43010 Волинська обл., м. Луцьк, проспект Волі, 27.

Тел.: 4-25-01, 4-25-07, 4-41-73.